Raadsvoorstel

Onderwerp:	Kerkenvisie Culemborg (2021)
Portefeuillehouder:	M. Wichgers
Datum college besluit:	2 maart 2021
Behandelend ambtenaar:	J. Smits
Registratienummer:	GZDGCB128008/131938

Inleiding:

De raad heeft door middel van de raadsbreed gesteunde motie "Toekomst religieus erfgoed" d.d. 18 april 2019 het college opdracht gegeven om een decentralisatie-uitkering aan te vragen en een lokale kerkenvisie voor met name de monumentale binnenstadkerken op te stellen. Het college heeft de afgelopen twee jaar aan die opdracht invulling gegeven. De voorliggende Kerkenvisie Culemborg (2021) is daarvan het resultaat.

De raad wordt dan ook verzocht deze visie vast te stellen. Daarmee wordt dit document richtinggevend voor zowel gemeente als kerkeigenaren wanneer het gaat om transformaties van kerkgebouwen en de verdere samenwerking tussen partijen op diverse beleidsterreinen; tevens wordt de in gang gezette dialoog tussen gemeente en kerken geformaliseerd.

Voorstel Raadsbesluit

De gemeenteraad van Culemborg besluit:

de Kerkenvisie Culemborg (2021) vast te stellen

Argumenten:

Met dit besluit stelt de raad de kerkenvisie vast die het college in opdracht van de raad in nauwe samenspraak met de kerken (en andere belanghebbenden) heeft opgesteld. Daarmee krijgt dit document een bindend karakter voor zowel gemeente als betrokken geloofsgemeenschappen waar het gaat om (procesafspraken inzake) transformaties van met name de binnenstadkerken, het intensiever betrekken van de geloofsgemeenschappen bij relevant gemeentelijk beleid en het voortzetten van de onderlinge dialoog waar het gaat om zaken die van wederzijds belang zijn. De gemeente beschouwt de kerken als volwaardige gesprekspartner.

Op deze manier kan de rol en betekenis van de (binnenstad)kerken worden versterkt in relevante ruimtelijk-functionele en sociaal-maatschappelijke ontwikkelingen, en bij het vergroten van de aantrekkelijkheid en de profilering van de (binnen)stad.

De kerkenvisie geeft in de eerste plaats inzicht in wat er in de komende jaren aan problematiek rond de kerkgebouwen kan ontstaan en vormt daarmee een basis voor de gemeentelijke visie op de toekomstige rol en betekenis van de kerkgebouwen in de stad. Hiermee kan de gemeente tijdig anticiperen op toekomstige problemen bij die kerkgebouwen - in samenwerking met de kerkeigenaren en met gedeelde waarden en belangen -, en kan worden voorkomen dat we als gemeente te laat en reactief moeten handelen op het moment dat een probleem zich onaangekondigd voordoet bij een kerk. De kerkenvisie is gericht op het behoud van de waardevolle kerkgebouwen in de gemeente en het bieden van een duurzaam toekomstperspectief bij een transformatie zoals bijvoorbeeld toekomstige verandering van gebruik, verandering van eigenaar of bij bouwkundige aanpassingen.

Kanttekeningen:

De dialoog tussen gemeente en kerken is een betrekkelijk novum, zeker gezien de schaal waarop dat nu gebeurt. Dat geldt ook voor Culemborg. Geconstateerd kan worden dat de kerkenvisie tot stand is gekomen in een open sfeer van onderling vertrouwen en met respect voor elkaars belangen en standpunten. Dat vertrouwen moeten we in stand houden en waar mogelijk zien te vergroten. Wanneer afspraken niet worden nagekomen zal dat het onderlinge vertrouwen schaden. Dat moet te allen tijde worden voorkomen.

Het elkaar tijdig informeren en ook de in de kerkenvisie vervatte (proces)afspraken vormen natuurlijk geen 100% garantie dat dingen een keer niet helemaal goed gaan, maar de kans dat zaken faliekant misgaan is daarmee wel sterk gereduceerd.

De huidige visie focust voornamelijk op de rol en betekenis van de kerken voor de (binnen)stad en het verkennen van duurzame toekomstperspectieven voor met name de monumentale binnenstadkerken; verder bevat zij procesafspraken wanneer het komt tot transformaties van kerkgebouwen en afspraken over hoe we in de toekomst met elkaar om willen gaan. Best breed dus, maar tegelijkertijd moeten we constateren dat er nog tal van zaken aan vast zitten die nadere aandacht c.q. uitwerking behoeven. Zaken die zowel de kerken als de gemeente raken. We noemen hier slechts de potentiële concurrentie van de kerken als culturele podia voor andere cultuuraanbieders in de stad, de verduurzaming van kerkgebouwen, de bescherming van waardevolle kerkinterieurs en –inventarissen als onderdeel van de "collectie Culemborg", vrijwilligersbeleid en de inbedding van de kerken in diverse relevante gemeentelijke beleidsvelden c.q. de positie van de kerken als volwaardige gesprekspartners op tal van (beleids)terreinen.

Kosten, Baten, Dekking:

Conform de motie van de raad "Toekomst religieus erfgoed" van 18 april 2019 heeft het college een decentralisatie-uitkering aangevraagd bij de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed als financiële bijdrage van het Rijk aan de kosten van het opstellen van een lokale kerkenvisie. Die uitkering is toegekend, de gemeente heeft in 2019 € 25.000,= ontvangen.

De kerkenvisie zelf heeft vooralsnog weinig financiële consequenties. Uit het budget wordt de externe adviseur Kaader Kerkenadvies bekostigd die de gemeente heeft bijgestaan in de laatste fasen van het proces en bij het opstellen van de nota.

Bij wijze van pilot zijn ook de bouwhistorische opname annex waardenstelling en het daarop gebaseerde transformatiekader ten behoeve van de herbestemming van de RK H. Barbarakerk uit dit budget betaald. Genoemde uitgaven blijven binnen het beschikbare budget.

Mogelijke financiële consequenties zijn wel te verwachten wanneer de gemeente haar rol neemt in transformatieprocessen. De faciliterende, ondersteunende en verbindende rol waartoe de gemeente zich in de kerkenvisie verplicht betekent in ieder geval inzet van ambtelijke uren.

Personele en/of Juridische gevolgen:

De kerkenvisie concludeert dat de kerken tot op heden geen specifiek onderdeel uitmaken van het gemeentelijke beleid. Toch zijn de kerkgebouwen van grote betekenis voor de (binnen)stad. De kerkenvisie spreekt dan ook de intentie uit dat de kerken in de toekomst een integraal onderdeel gaan uitmaken van relevant gemeentelijk beleid.

De belangrijkste afspraken met gevolgen voor het acteren van de gemeente:

De rol van de gemeente is primair faciliterend, ondersteunend en verbindend in de stappen die benoemd zijn in de kerkenvisie. De gemeente denkt in die rol mee over wat wenselijk en mogelijk is. De gemeente neemt het transformatieproces niet over van de kerkeigenaar.

Gemeente en kerken spreken in de kerkenvisie af dat ze meer gaan samenwerken op de terreinen waarop ze elkaar kunnen versterken, om daarmee op voorhand het risico te verkleinen dat cultuurhistorisch erfgoed onnodig verloren gaat, en ook in het belang van een sociale en leefbare (binnen)stad.

Gemeente en kerken zullen regelmatig overleggen over actuele onderwerpen die ook de kerken aangaan. Gemeente en binnenstadskerken spreken af dat ze bij transformaties de in de kerkenvisie geschetste aanpak zullen volgen. Centraal staat de wederzijdse bereidheid om tijdig en gezamenlijk te zoeken naar goede en breed gedragen oplossingen in geval leegstand dreigt. Belangrijke punten daarin zijn de nauwe samenwerking tussen gemeente en kerkeigenaren, het stappenplan en de werkwijze volgens de transformatieladder, de aandacht voor het behoud van de verschillende waarden van de kerkgebouwen en de haalbaarheid en betaalbaarheid van mogelijke toekomstperspectieven.

Als voor een gekozen transformatiescenario planologische aanpassingen met betrekking tot gebouw of omgeving gewenst zijn, dan zal de gemeente daarin actief het voortouw nemen.

De gemeente zal vanuit haar publiekrechtelijke rol meedenken in het zoeken naar subsidies, financiering of andere (financiële) zaken die gericht zijn op het behoud van (de waarden van) de waardevol geachte kerkgebouwen.

De gemeente heeft ook een rol als het gaat om het toetsen van de plannen aan de gemeentelijke en wettelijke kaders zoals bestemmingsplan en monumentenbeleid en bij het verlenen van de vergunningen die nodig zijn voor een eventuele transformatie. Deze verschillende rollen kunnen soms schuren, wat mogelijke vertraging van het transformatieproces tot gevolg heeft. Daarom is regelmatig en open overleg tussen gemeente en kerk(en) belangrijk.

Om het contact tussen kerkeigenaren/geloofsgemeenschappen en gemeente te vergemakkelijken willen we binnen de organisatie een vast aanspreekpunt instellen. De betreffende contactambtenaar draagt zorg voor een goede interne en externe afstemming en belegt zaken die de kerken aandragen en een vervolg moeten krijgen bij de daarvoor betrokken c.q. verantwoordelijke collega's.

Ten slotte spreken wij de intentie uit om de kerkenvisie onderdeel te laten uitmaken van de gemeentelijke Omgevingsvisie en andere relevante beleidsdocumenten. In geval van vigerend beleid streven wij ernaar om conform de intentie van de kerkenvisie bij de praktische uitvoering daarvan waar mogelijk en relevant de kerken zoveel mogelijk te betrekken.

De tijdhorizon c.q. houdbaarheidsdatum van de kerkenvisie is vooralsnog gesteld op tien jaar. Afgesproken is om de visie na vijf jaar te evalueren en waar nodig te actualiseren en aan te vullen.

Communicatie en burgerparticipatie:

Tijdens het proces van totstandkoming van de kerkenvisie heeft de werkgroep contact gezocht met de overige kerken (d.w.z. alle niet-binnenstadkerken) en andere betrokken partijen in de stad om over de kerkenvisie van gedachten te wisselen. In het najaar van 2019 is er een informatieve bijeenkomst geweest voor de overige kerken en de Raad van Kerken. De opkomst vanuit de kerken was helaas beperkt.

In september 2020 heeft de werkgroep een tweede, bredere bijeenkomst georganiseerd, dit keer opnieuw voor alle kerken en een aantal andere, op dit onderwerp betrokken Culemborgse partijen, om wederom gezamenlijk van gedachten te wisselen over de kerkenvisie. Het gesprek was vooral bedoeld om de problematiek van de monumentale binnenstadskerken breder onder de aandacht te brengen en om reacties te horen. De gemeente wil een breed draagvlak creëren voor zowel de instandhouding van het religieuze erfgoed als voor het multifunctioneel en breder gebruik ervan. Bij deze tweede bijeenkomst waren vertegenwoordigers aanwezig van onder meer diverse geloofsgemeenschappen, de Stichting Elisabeth Weeshuis, het historisch genootschap A.W.K. Voet van Oudheusden, culturele organisaties als Stichting Theater De Fransche School, Stichting De Gelderlandfabriek en De Roos van Culemborg, diverse maatschappelijke organisaties zoals Verenigde Ondernemers Culemborg, ELK Welzijn en enkele uitvaartondernemingen.

In een vergadering van de werkgroep kerkenvisie met een zevental raadsleden in november 2020 is intensief gesproken over de ontwikkelingsmogelijkheden van de monumentale kerken, maar ook over bijvoorbeeld de mogelijke concurrentie die zij als concertpodia vormen voor andere cultuuraanbieders in de stad.

In december 2020 is de kerkenvisie besproken met de teams Ontwikkeling en Projecten & Regie Ruimte en om hun input gevraagd. De kerkenvisie raakt aan diverse beleidsterreinen, dus meerdere collega's hebben nu of in de toekomst van doen met de afspraken zoals neergelegd in de kerkenvisie. Een aantal medewerkers heeft de mogelijkheid aangegrepen om de concept kerkenvisie te becommentariëren.

Ten slotte is de concept kerkenvisie voorgelegd aan de besturen van alle geloofsgemeenschappen die in de visie vermeld worden. Zij hebben schriftelijk hun aanvullingen, opmerkingen en goedkeuring kunnen geven; alle geloofsgemeenschappen hebben ingestemd met kerkenvisie.

De kerkenvisie is tot stand gekomen in nauwe samenspraak met uiteenlopende, betrokken partijen. Deze moeten we informeren over het raadsbesluit en het vervolg. Zij krijgen uiteraard ook een exemplaar van de kerkenvisie toegestuurd.
Vanuit de werkgroep is de kerkenvisie en de kerkelijke problematiek door middel van interviews eerder al onder de aandacht gebracht van de regionale pers.
Ter gelegenheid van de afronding van deze eerste versie van de kerkenvisie is op 10 februari jl. een interview met de werkgroep in de Culemborgse Courant gepubliceerd.
In overleg met Communicatie willen we nog bezien welke berichtgeving we verder nog doen uitgaan, maar het ligt voor de hand om de kerkenvisie breder onder de aandacht te brengen via de gemeentelijke website en gemeentenieuwspagina. Ook intern zullen we hierover communiceren.
Aangezien de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE) een financiële bijdrage heeft geleverd aan de totstandkoming van de visie willen we deze ook toesturen aan de rijksdienst.

En last but not least: met de kerkenvisie is ook een overlegplatform gecreëerd met de geloofsgemeenschappen en kerkeigenaren in Culemborg. Het is de intentie om die dialoog levend te houden en te continueren.

Bijlage:

- Kerkenvisie Culemborg (2021) GZDGCB128008/137329

Raadsbesluit

Registratienummer: GZDGCB/128008/131938

De gemeenteraad van Culemborg besluit;

de Kerkenvisie Culemborg (2021) vast te stellen

Aldus besloten in de vergadering van de Raad,

Gehouden op 1 april 2021.

De griffier	De voorzitter
A.N. van Aarsen	G. van Grootheest